

A nighttime photograph of a harbor scene. In the foreground, a paved walkway leads towards a body of water. On the left, there are some buildings with gabled roofs. In the background, a large barge or ship is docked, illuminated by bright lights. The sky is dark blue.

Rapportage

Netjes Opruimen

**Het vergroten van bewuste omgang met bedrijfs- en
huishoudelijke afvalstromen in de kottersector**

13 november 2015

Menaam, 13 november 2015

Opdrachtgever

Het Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Contactpersonen

M. Erfeling

G. Rijs

Opdrachtnemer

Fish & Farm (KvK 55821618)

Contactpersoon

S.L. Verroen

Auteur

S. L. Verroen, Fish & Farm

Co-Auteur

K.J. Koffeman, Pensi Pri Solvo Consultancy (KvK 54680689)

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Context	4
Doelstelling	4
Activiteiten	5
Visserijafval Meldpunt	5
Zaklopen	5
Resultaten	6
Visserijafval Meldpunt	6
Zaklopen	7
Algemene bevindingen	8
Indruk per bezochte haven	9
Resultaten per visserijmethode bekeken	15
Resultaten per thuisregio bekeken	16
Potentiele verbeteringen	18
Havenfaciliteiten	18
Aan boord	18
Huishoudelijk Afval	18
Bedrijfsafval	19
Conclusies	20

Inleiding

Context

Anno 2015 is er toenemende aandacht voor vervuiling op zee, zowel vanuit de maatschappij als vanuit het bedrijfsleven. De implementatie van de Kaderrichtlijn Mariene Strategie geeft invulling en focus aan de discussies over afval in het mariene systeem.

Ook de visserijsector zet zich in voor het verminderen van de hoeveelheid zwerfvuil op zee, enerzijds door bij te dragen aan projecten als 'Fishing for Litter' (KIMO) waarbij gekeken wordt naar het opruimen afval op zee, anderzijds door het tegengaan van nieuwe vervuiling, onder meer door deelname aan de Greendeal Visserij voor een Schone Zee (2014), het project 'VisPluisVrij' en recyclingprogramma's zoals 'Healthy Seas' en 'Happy Seal'.

Uit verschillende onderzoeken is gebleken dat de bewustwording van maritiem ondernemers toeneemt en men zorgvuldiger omgaat met afval op zee, onder meer dankzij educatieprogramma's en bewustwordingscampagnes. Deze campagne is opgezet naar aanleiding van de betrokkenheid van visserijondernemers (vertegenwoordigd door coöperatieve belangenorganisatie VisNed) bij de Greendeal Visserij en de gezamenlijke inzet van overheid en bedrijfsleven om bij te dragen aan een schonere zee.

Doelstelling

De doelstelling van dit project is het vergroten van het bewustzijn van de maritiem (visserij)ondernemer op het gebied van afvalverwerking. Hierbij wordt met name gekeken naar bedrijfsafval en huisvuil, daar gevaarlijk afval naar tevredenheid wordt afgevoerd via de Stichting Financiering Afvalstoffen Visserij (SFAV). Naast het vergroten van de bewustwording, draagt dit project ook bij aan registratie en behandeling van eventuele vragen, klachten en suggesties van visserijondernemers met betrekking tot afvalverwerking en -stromen.

Activiteiten

Dit project kent een tweeledige aanpak gezien de dubbele doelstelling.

Visserijafval Meldpunt

Er is een meldpunt opgezet voor vragen, klachten en suggesties omtrent afvalinzameling en afvalverwerking aan boord en in visserijhavens. Door middel van dit meldpunt kunnen obstakels voor een goede afvalinzameling en –verwerking geïdentificeerd en uit de weg genomen worden.

Vissers kunnen dit meldpunt bereiken door middel van Whatsapp of een SMS-bericht naar het mobiele nummer (+31)(0)6 127 22 040. Ook is er een emailadres aangemaakt voor eventuele toelichting, te weten meldpuntvisserijafval@gmail.com. Binnengekomen klachten en suggesties worden digitaal geregistreerd en wanneer nodig kan er contact opgenomen worden met de verantwoordelijke partijen. Vragen worden indien mogelijk op korte termijn beantwoord. De ondernemers worden van het Meldpunt op de hoogte gesteld door middel van de nieuwsbrieven van de visserijverenigingen en geplastificeerde folders voor aan boord. De verwerking van data en het beheer van het meldpunt zal gedurende het eerste jaar door Fish & Farm worden uitgevoerd. Wanneer er na deze periode behoefte is aan voortzetting van het meldpunt wordt er op dat moment gekeken naar mogelijkheden voor een vervolg.

Zaklopen

Naast het meldpunt hebben er kombuisgesprekken plaatsgevonden in Harlingen, Lauwersoog, Scheveningen, Den Helder en IJmuiden. Deze havens zijn geselecteerd op basis van eerdere bevindingen van in het kader van het project VisPluisVrij (rapport ‘Verbeteren afvalstromen in visserijhavens, MKBA-KRM’, Wing, 30 januari 2013) en Den Helder is als extra haven geselecteerd op basis van voortschrijdend inzicht in de loop van het project. Tijdens deze gesprekken zijn ondernemers die gebruik maken van de betreffende havens benaderd voor een informeel gesprek. Twee vragen lagen ten grondslag aan de gesprekken, namelijk:

1. Wat doet u met uw huishoudelijk en bedrijfsafval aan boord
2. Wat vindt u van de faciliteiten die deze haven biedt voor het afgeven van je bedrijfs- en huishoudelijk afval en zijn hier mogelijkheden voor verbetering?

De gesprekken zijn gevoerd door Sarah Verroen (Fish & Farm) en Klaas Jelle Koffeman (Pensi Pri Solvo). Er is voor gekozen de gesprekken niet op te nemen, om deze zo laagdrempelig mogelijk te houden. De resultaten van deze gesprekken en observaties zijn anoniem verwerkt, waarbij gekeken is naar uitspraken over de bezochte havens, positieve en negatieve ervaringen met andere (inter)nationale havens en eventuele verschillen in de omgang met afval per thuisregio en visserijmethode.

Resultaten

Visserijafval Meldpunt

Het Meldpunt Visserijafval Inzameling is op 15 oktober 2015 van start gegaan. Tot dusver zijn er drie klachten binnengekomen, allen over afval op de kade van Zeehaven IJmuiden, al dan niet begeleid door een foto. Eén van de binnengekomen klachten heeft betrekking op afval waar tijdens het bezoek aan IJmuiden op vrijdag 6 november met het afslagpersoneel over gesproken is, zij gaven aan dat dit opgeruimd zou worden. Blijkbaar is dit alsnog minimaal blijven liggen tot maandagochtend 02.00.

Van de 44 schepen die we gesproken hebben, hebben 45 schippers en/of bemanningsleden de flyer over het meldpunt in ontvangst genomen. 39 ondernemers stonden erg positief tegenover het meldpunt omdat er regelmatig onduidelijkheid was over waar ze met vragen en klachten terecht konden. Twee ondernemers waren expliciet negatief, waarvan één de angst uitte dat het havengeld omhoog zou gaan als de voorzieningen verbeterd zouden worden en één het gesprek niet aan wilde gaan. Ook waren er vijf ondernemers niet expliciet negatief of positief maar hebben we de flyer in ontvangst genomen en aan boord opgehangen.

Via het meldpunt is tot dusver ook een tip via een visser binnengekomen van een bedrijf wat mogelijkheden heeft om oud netwerk te recyclen, vanuit zijn onderneming is deze visser actief op zoek gegaan naar duurzaam hergebruik van het bedrijfsafval.

Afbeelding 1 Flyer Visserijafval Meldpunt

Zaklopen

De kombuisgesprekken hebben plaatsgevonden gedurende oktober en november 2015. Elke week is er een andere haven aangedaan. Er is geen gebruik gemaakt van opnameapparatuur, om de gesprekken informeel en open te houden. De verslagen van de gesprekken zijn geanonimiseerd verwerkt. Het is in dezen belangrijk om te realiseren dat de gesprekken en observaties momentopnamen zijn en persoonlijke (voor)oordelen van de gesproken ondernemers een rol kunnen spelen in hun visie op de gang van zaken. Desondanks is door middel van gericht doorvragen, door terugkerende standpunten te toetsen aan andere ondernemers en door middel van beeldmateriaal getracht een zo objectief mogelijk beeld neer te zetten.

Er is contact geweest met 44 schepen, soms is gesproken met een enkel bemanningslid of de schipper, maar in andere gevallen vond het gesprek plaats met de gehele twee- vier of vijf koppige bemanning of zelfs met nog meer aanwezigen die met oog op extra werkzaamheden aan boord helpen wanneer het schip binnen komt. Wanneer er gesprekken hebben plaatsgevonden met verschillende bemanningsleden van één schip op verschillende dagen of onder verschillende omstandigheden zijn deze bevindingen los gerapporteerd. Het totale aantal individuele gesprekken met vissers komt dan ook op 46. Naast visserijondernemers is er gesproken met vijf personeelsleden van de visveilingen Harlingen, Lauwersoog en IJmuiden en met drie havenbeambten (Harlingen, Lauwersoog en Den Helder).

Bij alle resultaten moet in ogenschouw genomen worden dat het aantal gevoerde gesprekken, de onderzoekspopulatie, niet groot genoeg is om conclusies te kunnen trekken die betrekking hebben op de gehele Nederlandse vloot. Daarnaast is, doordat er een keuze is gemaakt om een aantal havens aan te doen, de verdeling van gesproken ondernemers uit verschillende regio's niet representatief. Zo zijn er relatief veel ondernemers uit Flevoland en Noord-Holland aan het woord gekomen en relatief weinig ondernemers uit Zuid-Holland of Zeeland, daar enkel Scheveningen aangedaan is. Dit kan een vertekend beeld geven van de situatie op landelijk niveau en hier kunnen dan ook geen algemene sector-brede conclusies aan worden verbonden.

Algemene bevindingen

Iedereen die we gesproken hebben geeft aan dat er de afgelopen jaren grote stappen vooruit zijn gezet in het duurzaam verwerken van afval in de visserijsector. Waar het 'vroeger' nog gebruikelijk was dat al het afval overboord ging is dat al lang niet meer de gebruikelijke, noch wenselijk geachte gang van zaken.

Afbeelding 2 Gevlochten pluisalternatief (Lauwersoog)

Ook is er meerdere keren door ondernemers gezegd dat ze daadwerkelijk merken dat de zee schoner wordt, onder meer door initiatieven als Fishing for Litter en Duik de Noordzee Schoon en uiteraard verbeterde afvalverwerking aan boord. Vissers geven aan veel minder vaak netten of afval tegen te komen. Hierbij moet wel opgemerkt worden dat het gebruik van scheidings- en ontsnappingspanelen ook een rol speelt (bij de garnalenvisserij) want niet al het afval belandt aan boord.

Pluis blijft lastig, zeker ook voor de garnalenvisserij waarbij de werking van het net tijdelijk aangetast wordt door pluis wat zich om de klossen op de onderpees heen wikkelt. Ondernemers zijn, naast het project VisPluisVrij, ook op eigen initiatief bezig om het gebruik van pluis en slijtage van pluis te verminderen zoals te zien op afbeelding 2.

Indruk per bezochte haven

Ondernemers waren wisselend positief en negatief over de aangeboden faciliteiten per haven. Het beste scoorde Den Helder, waar het merendeel positief was over de mogelijkheden om op een verantwoorde wijze van het afval af te komen. Ook Scheveningen scoorde erg goed, maar hier hebben slechts twee ondernemers zich over uitgelaten dus dat beeld kan vertekend zijn. IJmuiden scoorde veruit het slechtst, geen enkele ondernemer was positief over de faciliteiten in IJmuiden en ook was bij bezoek aan de haven duidelijk dat er meer troep op de kade lag dan in andere havens. In Harlingen was de tevredenheid van de ondernemer erg afhankelijk van de locatie op de haven zelf, in het ene gebied zijn meer faciliteiten dan het andere gebied.

Harlingen, 2, 5 en 9 oktober 2015

De ervaringen in Harlingen zijn erg wisselend, dat heeft onder meer te maken met het verschil in faciliteiten tussen de (houten) steigers waar doorgaans de garnalenkotters lossen en de beschikbare faciliteiten op de plekken waar de platviskotters lossen, de betonsteiger en de kade aan de Nieuwe Vissershaven in het industriegebied. De houten steigers zijn eigendom van Visveiling Urk. Hier staan ruimschoots voldoende containers voor huisvuil, in tegenstelling tot op de betonsteiger en industriekade waar helemaal geen voorzieningen zijn. De betonsteiger is eigendom van de gemeente Harlingen en wordt opgeruimd door de medewerkers van de Visveiling die dit doorberekenen aan de gemeente.

De ondernemers die gebruik maken van de houten steigers hebben weinig klachten over de faciliteiten en geven aan dat ze hun afval goed kwijt kunnen. Op de houten steigers lag slechts wat klein bedrijfsafval, zoals touwtjes en rubbertjes geassocieerd met werkzaamheden aan de visnetten.

Afbeelding 3 Klein afval op de houten steiger in Harlingen

De ondernemers die gebruik maken van de betonsteiger worden geacht hun huisvuil mee te nemen naar de daarvoor bestemde grote containers nabij de afslag.

Dit wordt door sommige ondernemers wel gedaan maar anderen laten het huis- en bedrijfsafval op de kade liggen, waar het door personeel van de visveiling wordt opgeruimd. Wanneer dit echter opgeruimd wordt is wisselend, waardoor met name de huisvuilzakken regelmatig worden opengepikt door meeuwen en het afval alsnog in de haven belandt. Er zijn echter ook nog steeds ondernemers die aangeven het afval, om verschillende redenen, niet mee naar de haven te nemen. Eén van de opgegeven redenen is het ontbreken van faciliteiten. Deze ondernemers zijn nadrukkelijk gewezen op het meldpunt en de mogelijkheid om een klacht in te dienen, in plaats van het afval op een andere manier kwijt te raken.

Afbeelding 4 Huisvuil en bedrijfsafval op de kade in Harlingen

De medewerkers van de visveiling geven aan dat het gedrag van de visserijondernemers in Harlingen de afgelopen jaren drastisch in positieve zin is veranderd. Er wordt meer afval meegenomen naar de haven dan een aantal jaar terug, alleen zijn ze nog wel kritisch op hoe sommigen het afval achterlaten. Ook al zijn er wél voorzieningen, deze worden niet altijd gebruikt en soms wordt het afval naast de bak achtergelaten. Het opruimen van achtergelaten afval kost zeker één persoon de maandagochtend. Extreme hoeveelheden achtergelaten afval worden apart in rekening gebracht aan de ondernemer, maar er vindt weinig onderlinge informele sociale controle plaats.

Lauwersoog, 16 oktober 2015

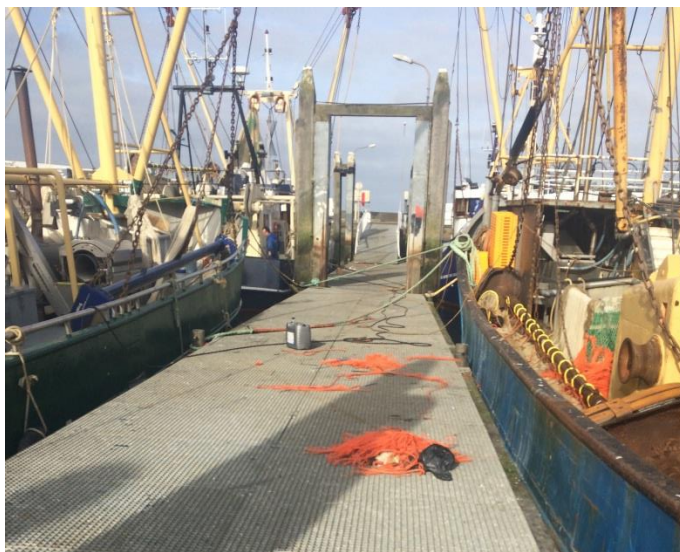
Op Lauwersoog staan bij elke steiger grote containers voor huisvuil en de haven maakt een relatief schone indruk. De enige gehoorde klacht over de huisvuilcontainers is dat voorheen de blauwe klep in zijn geheel open kon, maar omdat omwonenden er hun grofvuil in gooiden kunnen nu alleen nog de kleine ronde kleppen open. Hier kunnen de ondernemers doorgaans wel goed mee uit de voeten.

Afbeelding 5 Huisvuilcontainer Lauwersoog

De 10 schepen die we benaderd hebben waren doorgaans positief over de voorzieningen in de haven en wisselend positief over het gedrag van collega's. Iedereen gaf aan het huisvuil mee naar de haven te nemen, maar bedrijfsafval bleef bij sommigen wel op de kade liggen in wisselende hoeveelheden. Waar het bij de ene ging om wat kleine touwtjes, troffen we ook ergens een behoorlijke stapel plus en een aantal jerrycans aan.

Eén van de gesproken ondernemers was uitgesproken negatiever over het gedrag van sommige collega's op Lauwersoog. Deze ondernemer gaf aan regelmatig rotzooi aan te treffen op de steigers, maar ook op zee regelmatig afval terug te vinden wat herleidbaar was naar de visserij, van viskisten tot handschoenen. Ook gaf deze ondernemer aan veel niet-visserij gerelateerd afval te vinden, vaak terug te leiden naar evenementen als roeiwedstrijden (petjes), ballonoplatingen (ballonnen en lintjes) en toerisme (plastic flesjes, strandartikelen).

Afbeelding 6 Bedrijfsafval in Lauwersoog op de steiger

De havendienst gaf ook aan dat het gedrag per ondernemer verschilde. Er waren ondernemers bij die troep achterlieten op de steigers waar de havendienst niet bij kon komen vanwege obstakels zoals scheepstouwen. Dit ging met name om bedrijfsafval: netten, pluis en jerrycans. De havendienst ruimt dit wel op, maar pas als ze erbij kunnen dus vaak na het weekend. Mocht het in het weekend stormen dan belandt veel van het afval alsnog in de haven.

Wel kwamen wij ook een ondernemer tegen met in zijn zak een aantal tie-wraps, die hij bij eigen werkzaamheden en onderweg naar het schip had verzameld om weg te gooien. Er werd door meerdere ondernemers aangegeven dat ze elkaar wel aanspraken op het maken van troep, iets wat in Harlingen niet expliciet gebeurde. Alle gesproken ondernemers stonden open voor het meldpunt en hebben de flyer meegenomen.

Scheveningen, 31 oktober 2015

In Scheveningen lagen erg weinig schepen afgemeerd en de bemanningen waren niet aanwezig, met uitzondering van één visserijondernemer. Deze gaf aan dat het in Scheveningen goed geregeld is, er staan genoeg afvalbakken en vaak komt er ook nog iemand het afval ophalen. De vissers krijgen bij inlevering van hun afval een bewijs mee, zodat als er controle plaatsvindt, de visser kan aantonen wat er met het afval is gebeurd. Dit hebben we ook vernomen van een ondernemer in IJmuiden, die erg te spreken was over het systeem in Scheveningen.

IJmuiden, 6 november 2015

IJmuiden is door meerdere ondernemers, zowel tijdens gesprekken als via het meldpunt, genoemd als een haven waar het afvalmanagement niet op orde is. Aan de zuidzijde van de vissershaven, de Trawlerkade, stond slechts één afvalcontainer op een kade die al snel 600m lang is. Alle gesproken ondernemers bevestigden dat het in IJmuiden erg slecht geregeld was qua faciliteiten. Er werd vissers door de havendienst aangeraden het huisvuil in de stroomkastjes te zetten bij gebrek aan afvalcontainers, om zo te zorgen dat het ongedierte er niet bij kon. Dit afval werd dan wel opgehaald maar ook dit gebeurde regelmatig laat of pas na oproep.

Afbeelding 7 'Stroomkastje' IJmuiden

Aan de kant van de visveiling stonden ook geen containers, hier hebben ooit tubs gestaan voor afval, maar sinds er één keer een tub in brand is gestoken mag dit niet meer van de brandweer en verzekering. Ondernemers zetten hun afval op de kade en dit wordt in principe opgehaald door de medewerkers van de visveiling, maar door de visserijondernemers werd (met foto's) bevestigd dat dit niet altijd het geval is.

Afbeelding 8 Big Bag en huisvuil op de kade IJmuiden

Het merendeel van het personeel van de Visveiling zelf was echter erg behulpzaam en lichtte uitgebreid toe hoe het afvalverwerkingsproces in zijn werk ging. Ook werd aangegeven dat de visserijondernemers hun afval zelf vaak alsnog naast de beschikbare bakken gooiden, ook toen deze wel beschikbaar werden gesteld, vandaar dat het voor hen relatief weinig uitmaakte of er wel of geen bakken stonden, opruimen moesten ze toch.

Opmerkelijk was dat één van de gesproken visserijondernemers aangegeven heeft dat hij wel eens heeft meegemaakt dat het verzamelde afval door de medewerkers van de visveiling het water in is gegooid, en regelmatig gebeurt het dat het afval in de haven belandt wanneer de kade schoon wordt gespoten. Dit werd beaamd door een medewerker van de veiling zelf. Om dit tegen te gaan namen sommige vissers hun afval na het lossen weer mee naar de Trawlerkade om het daar in de stroomkastjes te zetten, maar de algehele indruk was erg negatief en men was skeptisch over verbetering.

Een positief punt was wel dat aan boord van één van de schepen ook het pluiz netjes verzameld werd in een mand, waarna dit in zakken werd aangeboden bij het vuil. Er wordt per schip verschillend omgesprongen met afval, maar er zijn zeker voorbeelden van ondernemers die anno 2015 bewust omgaan met hetgeen wat zij aan boord gebruiken.

Den Helder, 13 november 2015

Den Helder is door een aantal vissers benoemd als voorbeeld van hoe het wél moet qua faciliteiten, maar ook door één ondernemer als voorbeeld genoemd van hoe het niet moet. Met oog op de schijnbare tegenstelling, maar ook zeker met oog op het enthousiasme van de meeste ondernemers over het systeem in Den Helder is in de loop van het project besloten om ook deze haven een bezoek te brengen.

De haven wordt niet alleen gebruikt door Helderse en Urker bedrijven, maar ook veel Texelse schepen lossen in Den Helder alvorens door te varen naar Oudeschild. De haven is daarnaast een belangrijke haven voor de offshore en het afslagterrein en de loskade worden dan ook gedeeld met offshore bedrijven. Bij aankomst viel meteen op dat de kade erg schoon was. Er stonden bij de lossende schepen naast de visafslag tubs waar de schepen hun afval in kwijt konden. Deze werden vanaf 07.30 uur opgehaald, leegehaald en gesorterd door MAIN. De vissers konden in de tubs zowel de huisvuilzakken, als bedrijfsafval (veel handschoenen en jerrycans) en de SFAV zakken kwijt. Deze werden later gescheiden verwerkt.

Afbeelding 9 Tub bij de loskade van de visveiling Den Helder

Alle negen benaderde schepen waren erg positief over Den Helder, de enige negatieve anekdote die ons ter ore kwam tijdens het bezoek aan Harlingen kwam niet overeen met het beeld dat op deze ochtend aan de hand van observaties en gesprekken ontstaan is over de gang van zaken in Den Helder.

Wel gaf ook hier de gesproken havenbeambte aan dat, hoewel de visserijsector grote verbeteringen heeft doorgevoerd in het afvalbeheer, het over het algemeen vrij lang duurt voor er een gedragsverandering bij vissers plaatsvindt. Zo vertelde hij dat, hoewel er op de kade om de 40 meter een vuilcontainer staat, er soms alsnog afval naast het schip op de wal wordt gedeponneerd. Tijdens het bezoek en tijdens de gesprekken was dit echter niet het geval en hadden alle ondernemers gebruik gemaakt van de beschikbaar gestelde faciliteiten.

Resultaten per visserijmethode bekeken

Het is lastig gebleken om een goed beeld te krijgen van de manier waarop ondernemers met hun bedrijfsafval omgaan. Er zijn namelijk verschillende categorieën te onderscheiden, het gevaarlijk afval wordt in de meeste gevallen naar tevredenheid opgehaald via de SFAV.

Daarnaast is er het afval gekoppeld aan werkzaamheden aan de netten en tuigen. Er is echter een groot verschil in de aard van de werkzaamheden wanneer je kijkt naar de verschillende visserijmethodes. Sommige visserijmethodes maken gebruik van ijzeren kettingen waarvan de schakels kunnen slijten, deze kunnen op zee gemakkelijk vervangen en gerepareerd worden. De pulsvisserij maakt echter gebruik van relatief kostbare pulsmodules, waarbij reparatie en onderhoud vaak aan de wal plaatsvindt. De ene visserij gebruikt veel pluis ter bescherming van de netten, terwijl de andere visserij amper pluis nodig heeft. De omgang met bedrijfsafval is daarom vrij lastig in kaart te brengen. Grote reparaties worden dikwijls aan wal gedaan, en grote stukken oud netwerk op de havenkade afgegeven, maar bij kleine reparaties tijdens de zeereis is dit niet het geval.

Vanwege het feit dat het lastig is gebleken om in een beperkte tijdspanne grip te krijgen op de kleinere afvalstromen in bedrijfsafval aan boord, is er met name gekeken naar hoe de ondernemers omgaan met hun huishoudelijk afval om zo een inschatting te maken van de mentaliteit ten opzichte van vervuiling op zee.

Er is gesproken met een diverse groep ondernemers, zie tabel 1.

Tabel 1 Omgang met huishoudelijk afval aan boord per visserijmethode					
Visserijmethode	Afval mee	Afval meestal mee	Afval niet mee	Onbekend*	Totaal per visserij
Twinrig	2	-	1	-	3
Pulsvisserij	15	2	1	-	18
Garnalenvisserij	14	-	-	2	16
Flyshoot	1	-	1	-	2
Sumwing	1	-	-	-	1
Vaste vistuigen	1	1	-	-	2
Boomkor	1	-	1	-	2
Totaal	35	3	5	1	44

* Niet gesproken over het aan boord houden van huishoudelijk afval

Aan tabel 1 kunnen geen conclusies ontleend worden over de afvalstromen aan boord van de algehele kottervloot, het is slechts een momentopname van de situatie aan boord bij de gesproken ondernemers. Uit de gesprekken bleek echter wel dat de gesproken garnalenvissers doorgaans al hun huishoudelijk afval aanvoerden, dit ging dan ook slechts om één of twee zakken huisvuil per week. Bij de grotere kotters werd ruimtegebrek aan boord nog wel eens aangehaald als obstakel om het afval aan te voeren, met één zak per week gaat dit argument duidelijk niet op.

Ook zou het mee kunnen spelen dat de garnalenvisserij dichter op de kust en de vaarroutes vist en daardoor vaker met de gevolgen van zwerfvuil op zee geconfronteerd wordt dan de grotere vloot.

Resultaten per thuisregio bekeken

Tijdens de gesprekken is de indruk ontstaan dat cultuur meespeelt in de manier waarop aan boord met het afval om wordt gegaan en invloed heeft op de algehele houding ten opzichte van afvalproblematiek. Met de 'Thuisregio' wordt dan ook de regio bedoeld waar de bemanning vandaan komt, niet persé de haven waar het schip ligt. Zie voor de bundeling van resultaten tabel 2, 3 en 4.

Tabel 2 Thuisregio versus houding ten opzichte van initiatief voor Visserijafval Meldpunt					
Thuisregio	Positieve	Neutraal	Negatief	Onbekend	Totaal
Friesland	2	-	-	-	2
Zuid-Holland	1	-	-	1	2
Groningen	6	-	-	-	6
Noord-Holland	14	-	-	-	14
Zeeland	1	-	-	-	1
Flevoland	15	4	2	-	21
Totaal	39	4	2	1	46**

** Het totaal aantal benaderde schepen bedraagt 44, maar van sommige schepen is expliciet gesproken met verschillende bemanningsleden (soms op verschillende dagen) of de bemanning en een bedrijfseigenaar aan wal. Deze personen zijn los geteld, vandaar dat het aantal personen hoger uitvalt dan het aantal schepen. Wanneer er meerdere personen behorend bij één schip tegelijk zijn gesproken telt dit doorgaans wel als één schip.

In tabel 2 valt ten eerste op dat de hoeveelheid gesproken vissers uit Flevoland en Noord-Holland flink hoger uitpakt dan de andere regio's. Dit komt onder meer vanwege de havens die tijdens dit project aangedaan zijn. Harlingen is voor vele Urker schepen de vaste haven en in Noord-Holland zijn twee havens bezocht, Den Helder en IJmuiden. Onder de regio Groningen springt Zoutkamp er uit met 4 schepen, en de regio Friesland wordt vertegenwoordigd door één Harlinger en een visser die gebruik maakt van Lauwersoog maar elders in de provincie woont.

Opvallend is dat de enige ondernemers die neutraal of uitgesproken negatief tegenover het Visserijafval Meldpunt staan uit de provincie Flevoland komen. Dit kan echter ook komen door het proportioneel grote aandeel gesproken ondernemers uit die regio.

Tabel 3 Thuisregio versus afgifte huisvuil in de haven					
Thuisregio	Mee	Meestal mee	Niet mee	Onbekend	Totaal
Friesland	2	-	-	-	2
Zuid-Holland	2	-	-	-	2
Groningen	6	-	-	-	6
Noord-Holland	13	1	-	-	14
Zeeland	1	-	-	-	1
Flevoland	12	2	5	2	21
Totaal	36	3	5	2	46**

** Het totaal aantal benaderde schepen bedraagt 44, maar van sommige schepen is expliciet gesproken met verschillende bemanningsleden (soms op verschillende dagen) of de bemanning en een bedrijfseigenaar aan wal. Deze personen zijn los geteld, vandaar dat het aantal personen hoger uitvalt dan het aantal schepen. Wanneer er meerdere personen behorend bij één schip tegelijk zijn gesproken telt dit doorgaans wel als één schip.

Tabel 3 geeft duidelijk weer dat uit de gesprekken blijkt dat de ondernemers die het huisvuil niet altijd meenemen naar de haven nemen met name afkomstig zijn uit Flevoland.

Dit kan een vertekend beeld zijn door de hoeveelheid gesproken ondernemers uit Flevoland ten opzichte van de ondernemers uit andere regio's, maar tijdens de bezoeken aan de verschillende havens werd dit beeld wel bevestigd door zowel havenpersoneel als visserijondernemers.

Tot slot hebben we nog gekeken naar de mening van ondernemers over de aangeboden faciliteiten voor afvalverwerking versus de afgifte van huisvuil.

Tabel 4 Mening over faciliteiten in haven voor afval vs. afgifte huisvuil			
	Afval mee	Afval niet / meestal mee	Afval mee onbekend
Positief over faciliteiten haven	23	2	
Negatief over faciliteiten haven	12	6	2
Houding t.o.v. faciliteiten onbekend	1		

In tabel 3 is te zien hoe de mening van ondernemers ten opzichte van de faciliteiten in de haven voor de verwerking van afval zich verhoudt tot het wel of niet meenemen van afval. Er kunnen meerdere of andere redenen meespelen voor het al dan niet meenemen van het afval, maar uit de gevoerde gesprekken blijkt wel dat de ondernemers die hun afval meenemen vaak ook positiever staan ten opzichte van de faciliteiten in de haven.

Potentiele verbeteringen

Havenfaciliteiten

In de havens waar ondernemers negatief staan ten opzichte van de faciliteiten is een terugkerende observatie dat er weinig, geen of slecht bereikbare vuilcontainers staan. Hoewel er ook aangegeven wordt vanuit havenpersoneel en medewerkers van de diverse visafslagen dat vissers niet altijd gebruik maken van de aangeboden faciliteiten. Zo kan je in Harlingen in principe je afval kwijt, maar moet je het vanaf de betonsteiger meenemen naar het afslaggebouw. Dit is voor veel ondernemers een paar honderd meter te ver en omdat medewerkers het afval (uiteindelijk) opruimen van de kades wordt er soms voor gekozen het afval daar achter te laten.

Daarentegen worden er een aantal havens genoemd als voorbeeld van hoe het wel moet (hoewel sommigen deze havens ook weer noemen in de negatieve context). Zo worden Boulogne, Thyboron, Den Helder, Scheveningen, de Beatrixhaven in Eemshaven en Stellendam als voorbeelden genoemd waar genoeg containers staan en het afvalmanagement goed werkt. Den Helder en Stellendam worden echter ook beiden één keer genoemd als voorbeeld van waar het niet goed gaat. De overeenkomsten tussen deze havens waar men overwegend positief over is, is dat er genoeg afvalbakken staan, er mobiele containers of tubs naast lossende kotters gezet worden of het afval direct opgehaald wordt, al dan niet met bewijs van afgifte (Scheveningen).

In drie van de vier havens werd genoemd dat de regionale bevolking de containers op de haven gebruikte voor grofvuil en huishoudelijk afval, en dit werd ook genoemd als reden om geen containers te hebben (IJmuiden en Harlingen betonsteiger) of af te sluiten. Het lijkt ons onwenselijk om op basis hiervan ondernemers te duperen. Er zou gekeken kunnen worden naar containers met een code of verrijdbare containers die 's nachts achter een hek worden gezet.

Vermelding van de kosten voor afvalverwerking wisselen sterk per haven, en ook is het niet erg transparant als het gaat om wie hier verantwoordelijk voor is. In twee van de vier bezochte havens was het onduidelijk of het havenbedrijf of de visveiling dit in rekening bracht. Dit zou duidelijker vermeld kunnen worden bij het havengeld.

Aan boord

Huishoudelijk Afval

Grotere kotters moeten van de Scheepvaart Inspectie een Garbage Disposal Record Book (GDRB) bijhouden, een logboek voor afval aan boord. Er is meerdere keren aangegeven tijdens gesprekken dat het als zeer belemmerend wordt ervaren dat deze alleen in het Engels uitgegeven wordt. Voor veel ondernemers is het vertalen van de teksten een belemmering. Het verdient een aanbeveling om te kijken naar de mogelijkheden voor een Nederlandse variant, of liever nog, één logboek voor alles wat aan boord bijgehouden moet worden, met bijvoorbeeld één pagina per week, in plaats van diverse logboeken in verschillende talen en eenheden.

Door één van de schepen werd de proef met KIMO en de kleine big-bags voor huishoudelijk afval genoemd als een zeer positieve ontwikkeling. Dit experiment is als zeer positief ervaren en het gebruik van big-bags zorgde voor een aanzienlijke vermindering van overlast door ongedierte, en maakte het voor de havenbedrijven makkelijker het huisvuil op te ruimen.

Tijdens de gesprekken werd er meerdere keren aangegeven dat er in veel gevallen nog een taboe heerst op het aanspreken van collega's op onwenselijk gedrag. Onderlinge verhoudingen liggen vaak gevoelig en op zee kan het zijn dat je elkaar nodig hebt en dan maak je liever vrienden dan vijanden. Een aantal vissers sprak elkaar wel aan op ongewenst gedrag omtrent vervuiling, maar dit waren met name de garnalenvissers, een groep die volgens de bevindingen uit dit project het afvalmanagement al goed op orde hebben én zelf last hebben van zwerfvuil op zee. Communicatie vanuit de sector zelf kan bijdragen aan het doorbreken van dit taboe en het stimuleren van wenselijk gedrag, en ondernemers aan het denken zetten over verantwoordelijkheden en handelen. Het Visserijafval Meldpunt is hier een goed voorbeeld van, maar meer interne communicatie kan geen kwaad.

Bedrijfsafval

Statiegeld is een paar keer genoemd als middel om ongewenste vervuiling tegen te gaan. Met name statiegeld op jerrycans en handschoenen werden gezien als kansrijke mogelijkheden. Hoe het bedrijfsleven los van de visserijondernemers hier over denkt is niet bekend.

Pluis

Vanuit VisPluisVrij en de Greendeal Visserij wordt er een positieve bijdrage geleverd aan de reductie van het gebruik van pluis. Tijdens de gesprekken bleek wel dat de meeste ondernemers hier zelf ook mee bezig waren, zo niet in de vorm van concrete acties, dan wel door na te denken over geschikte alternatieven binnen het eigen bedrijf.

Netwerk

Voor netwerk geldt dat er een aantal initiatieven zijn om netwerk te recyclen. Vissers zijn hier op eigen initiatief ook mee bezig, zo hebben we via het Meldpunt een suggestie binnen gekregen van een ondernemer die zelf contact heeft gezocht met een recyclingbedrijf.

Wel is er soms onduidelijkheid over het inzamelen van netwerk en wie verantwoordelijk is voor wat. Moet de ondernemer bellen als er oud netwerk op de kade ligt of wordt dat 'vanzelf' opgehaald. Havenbedrijven, cooperaties en visveilingen zouden hier een rol in de informatievoorziening in kunnen spelen.

SFAV

De meeste gesproken ondernemers waren lid van de SFAV en hier erg tevreden over. Een paar keer is wel de opmerking naar boven gekomen dat het voorheen zo was dat je geld kreeg voor je afgewerkte olie, en nu geld moest toeleggen en dat dat gezien werd als een merkwaardige ontwikkeling.

Conclusies

Iedereen die gedurende dit kortlopende project benaderd is heeft aangegeven dat de visserijsector de afgelopen jaren grote stappen heeft gezet op het gebied van het verminderen van vervuiling en het verduurzamen van afvalstromen. Er is nog wel verbetering mogelijk, er wordt nog regelmatig naar andere partijen gewezen als het gaat om verantwoordelijkheden, maar de visserijondernemer kan zelf vaak ook de verantwoording op zich nemen.

Dat gezegd hebbende zijn er zeker wel verbeteringen mogelijk in de faciliteiten die door de vier bezochte havens geboden worden. Ondernemers zijn wisselend positief en de mate van positiviteit lijkt samen te hangen met het eigen gedrag rondom de afgifte van huishoudelijk en bedrijfsafval, immers, een schone kade vervuיל je minder snel dan een kade die toch al vol ligt met troep.

Er is werk aan de winkel voor zowel de faciliterende bedrijven als de ondernemers en degenen die in de communicatie dicht op de ondernemer staan. Het moet duidelijk zijn waar men met klachten, vragen en suggesties over afval heen kan, het Visserijafval Meldpunt is hierin een mooi begin en wordt sinds de oplevering in oktober 2015 daadwerkelijk benut voor dit doeleinde.

Gesprekken met ondernemers blijken een goed middel om de bewustwording te vergroten en zicht te krijgen op de gang van zaken, hoewel tijdrovend. De gevoerde gesprekken zijn in goede aarde verlopen en doorgaans werd er open, eerlijk en met geduld antwoord gegeven op de vragen. De bewustwording rondom afvalproblematiek is een aantal jaar geleden in gang gezet en vanuit de sector wordt dit aangewakkerd door participatie aan de Greendeal en in projecten zoals VisPluisVrij, Fishing for Litter en deze. Ook lopen er een gekoppeld aan de Greendeal aantal trajecten om de situatie in diverse visserijhavens, waaronder IJmuiden, te verbeteren, loopt er op Texel een proef met het heffen van statiegeld op pluis en zijn diverse partijen waaronder de visserij en KIMO in gesprek over mogelijkheden voor vervolg op de proef met kleine big-bags voor huisvuil.

Er is nog werk aan de winkel en er zullen taboes omtrent sociale controle doorbroken moeten worden, maar de overgrote meerderheid van de gesproken ondernemers is van mening dat verantwoord afvalbeheer anno 2015 een vanzelfsprekendheid zou moeten zijn, en draagt daaraan haar steentje bij.

